

Vrijedan doprinos dijalektnoj leksikografiji

(Ivan Branko Šamija: *Rječnik imotsko-bekijskoga govora*, Društvo Lovrećana Zagreb, Zagreb, 2004., 543 str.)

Posljednjih je godina u nas porastao broj rječnika koji popisuju (i opisuju) hrvatsko dijalektno leksičko blago. Ipak, onih koji donose riječi hrvatskih štokavskih idioma još uvijek je manji broj. *Rječnik imotsko - bekijskoga govora* Ivana Branka Šamije zasad je najopsežniji od njih s oko 13 tisuća natuknica. Ovo je donekle drugo, dopunjeno izdanje *Rječnika imotskoga govora* iz 2001. Kao što kaže u predgovoru, poticaj za dopunu i doradu rječnika autor je dobio od brojnih kazivača, ali i stručnih izdanja prema kojima ovaj novoštokavski ikavski govor obuhvaća i područje tzv. Bekije, zapadne Hercegovine, uz granicu s Hrvatskom. *Rječnik* se sastoji od više podcjelina. Nakon kratkoga autorova *Pripomenka* slijedi uvodni dio iz knjige dr. Mate Šimundića *Govor Imotske krajine i Bekije* u kojemu su iznijete glavne osobine ovoga govora s podacima o naseljima i stanovništvu. Riječ je o ikavskom šćakavskom govoru s novoštokavskim četveroakcenatskim sustavom i postojanom duljinom. Potom slijedi sam rječnik koji obrađuje opće imenice, vlastita imena ljudi i neke toponime. U drugom se dijelu nalazi popis literature i usmenih kazivača, te prilozima (iz recenzija I. Lukežić i A. Selaka, *Prinos rječniku imotskoga govora* Ivana Čaljkusića, *Čakavsko u štokavskome govoru Imotske krajine* I. Lukežić i *Prezimana i patronimi izvedeni od prezimana za ženske udane osobe* I. Bekavca Basića). Vri-

jednost rječnika nije samo u obradbi razmjerno velikoga broja riječi nego i u njihovom oprimirivanju mnoštvom frazema, doskočica, poslovice i ganga. Tako se na najbolji način može vidjeti kako pojedina riječ funkcionira u govornom kontekstu gdje njezina snaga i slikovitost najbolje dolaze do izražaja.

Kad je o formalnoj strani rječnika riječ, natuknica sadržava osnovni leksem koji je obilježen naglaskom, gramatičku oznaku roda (gdjgdje i broja), za riječi iz drugih jezika još i oznaku podrijetla npr. *talijaniz.*, *germaniz.*, *turciz.* itd., objašnjenije i, često, primjer upotrebe. Ukoliko za jednu riječ postoje dvije ili više inačica koje se razlikuju samo u jednom fonemu i/ili tipu naglaska, bilježe se odmah jedna do druge (*òson* i *òsan*, *čèljad* i *čèjad*, *plòjka*, *plònjka* i *plòvka*, *gògòlj* i *gògòlj*). Rječnik bilježi i podosta leksema koji su gotovo izašli iz upotrebe, a u pamćenju su tek starijih govornika jer su vezani za neke elemente materijalnoga i društvenoga života koji je postojao nekada (*belèncuk*, *buštin*, *ćanjak*, *ćustek*, *òjica*, *sinija*, *sligat*). Isto su tako zabilježeni leksemi s nekim starijim fonološkim ili morfološkim osobitostima koje su danas najčešće zamijenjene "standardnijim" oblicima (*jeruzòlim*, *bèzime*, *òvćinār*, *zdlàka*, *piciklo*, *špìtal*, *vràncèški*, *potèkar*, *poštijer* i dr.). Ipak je dobro da su i takvi primjeri našli svoje mjesto ovdje, barem kao podsjetnik na oblike koji su ne tako davno ljudima s ovoga područja bili svakodnevna *besida*. Međutim, ima i riječi (najčešće glagola) za koje možda i ne postoji potreba bilježenja u (razlikovnom) rječniku ovoga tipa ako se od standardnoga oblika fonološki i morfološki bitno ne razlikuju (osim po infinitivnom obliku bez

i i eventualno ikavskom refleksu jata), a nemaju posebnoga značenja ili frazema uza se (*kùlèn, pòstelja, bèzimen, zatrùd-nit, mudròvat, nizat, otèretit* i dr.). Nije sasvim jasan kriterij ispisivanja povratnih glagola, naime, neki se bilježe s povratnom zamjenicom, a kod nekih je ona u zagradi čak i ako se dotični glagol jedino i može ostvariti kao povratan (*kéljiti (se), vřzat (se), kostrúšit (se)* i dr.).

Važan su doprinos rječniku i neki zemljopisni nazivi s toga područja te najčešća imena ljudi. Iako su u vrijednom prinosu prof. Bekavca Basića u drugom dijelu knjige obuhvaćena gotovo sva prezimena na ovome prostoru (i šire: *Zapadnoj Hercegovini, Sinjskoj krajini, Makarskom primorju, Livnu, Duvnu, Šuici i susjednim krajevima*) i nadimci udanih žena koji iz njih proizlaze, možda bi bilo dobro da su i prezimena uvrštena u sam rječnik, napose radi naglasnoga bilježenja. Poznato je da se prezimena istoga morfološkoga sastava različito naglasno ostvaruju u hrvatskim krajevima te bi svakako bilo zanimljivo zabilježiti njihovu inačicu na imotskom području (*Jélić, Yvānović, Čubić, Pirić, Seklež* i dr.).

Naglasci su dosljedno i, po mojemu sudu, najvećim dijelom ispravno obilježeni. Budući da se pokoja riječ izgovara drukčije npr. u istočnom dijelu Krajinje i Bekiji, u odnosu na zapadni dio, ili jednostavno i unutar jednoga područja može imati dvojak naglasak, označivači su nastojali takve riječi dvojako i obilježiti (*táva/tàva, gògòlj i gògòlj*). Takvih bi se primjera moglo naći još: *đavlèkat i đavlèkat, gòžđica i gožđica, karijòla i karijòla, minđuše i minđuše, mosúrak i mosúrak, nàramak i nàramak, regimēnta i regimēnta, Svītnjāk i Svītnjāk*, itd.

Unatoč manjim propustima, rječnik u cjelini je dobro napravljena knjiga, poticajna za daljnje istraživanje jezičnoga blaga naših lokalnih govora. Prikupljanju građe autor je postupio vrlo revno i ozbiljno, što na osnovi vlastita jezičnoga fonda kao izvornoga govornika što usmenim ili pisanim priložima drugih govornika s ovoga područja. Kako je gotovo nemoguće prikupiti sve one lekseme koji se mogu naći u optjecaju, a imajući u vidu da je katkada riječ o leksemima vrlo ograničene upotrebe (često i unutar samo jednoga sela), uvijek će biti nove građe za buduću dopunu rječnika. Tomu u prilog evo još nekoliko onih koji bi se mogli naći u nekom sljedećem izdanju: *bedimit, beslēmica, beslè(j)isat, bižanjica, đōra, đōgara, gūmaši, gunjikat, iznizat, kričat, mugarit, naòrat, naskalinat, nōga, obrzdat, ògreda, ovancirat, prndècat se, pròdimit, skřlat se, splèkat se, strlà(j)isat, téca, údadbenica, ùkumit, ùrmentovat, volòka, vumárit, zađavlèkat, zakliščit, zaprndècat se, zàpurit*.

Šteta je što *Rječnik* nije, sukladno svomu sadržaju, tehnički i vizualno bolje uređen.

Tomislava Bošnjak